

Vystavené vodní kolo má dlouholetou historii. V roce 1890 navrhla a postavila firma Josef Gatter z Kuřivod (Hühnerwasser) vodovod pro osadu Strážišť. Ve vodárně, postavené v údolí Zábrdky, byl osazen čerpací stroj poháněný vodním kolem. Z čerpací jímky čerpal stroj vodu do osady položené nad údolím. Vodní kolo sloužilo k pohonu několika čerpacích strojů až do 70. let 20. století.

Do zřízení vodovodu se, dle zápisů v obecní kronice, chodilo pro pitnou vodu do údolí Zábrdky, kde bylo několik pramenů a studánek. Nejznámější a nejnavštěvovanější byla Čechova studánka v Pytlíkově, pramen Pod Vypálcem, Tvrzníkova nebo Berglova studánka. Obecní kronikář hořce zavzpomínal, že jako dítě, ještě před školou, musel spolu s ostatními dětmi, s putnou na zádech, dojet k prameni pro vodu. Za hezkého počasí byly strmé stezky do údolí Zábrdky schůdné, ale za deště, nebo v zimě byly nebezpečné a často na nich došlo k úrazu. Do Zábrdky jezdili pro vodu i hospodáři, protože v Mohelce nebyla tak čistá. Nedostatek vody omezoval rozvoj obce i chov hospodářských zvířat. Ježdění pro vodu vázalo v době sezónních jarních a podzimních prací, ale hlavně žní, kravský nebo koňský potah s čeledínem a chyběl potom na poli.

Nelze se proto divit, že hospodáři se jako první začali zajímat o to, zda by se nemohla v osadě vykopat obecní studna. Proutkař jim určil vhodné místo pod silnicí proti kapličky, kopat začali v roce 1870 a kopali dlouho. Když v roce 1875 dosáhli sice hloubky 60 loktů (asi 18 m), ale na vodu nenarazili, studnu nahore „...dvakrát zazdili a zavezli“, píše se v osadní kronice.

Rodinná fotografie, Josef Gatter sedící uprostřed

V roce 1890 mohl konečně zapsat kronikář, že „...vodu pitnou a užitkovou většinu čísel ve Strážišti dodává osadní vodovod z údolí Zábrdky, mezi mlýnem Pytlíkovským a Podvicmanovským, zřídil ho strojník Josef Gatter z Kuřivod za 2666 zlatých.“

Ale kronikář nevedl z jakého zdroje, zda z některé studánky, či přímo z potoka. V těch dobách byly vody Zábrdky, dotované četnými prameny, ještě velmi čisté. Výtlačné potrubí z údolí do osady bylo dlouhé 920 m, překonávalo výšku 108 m a dodávalo za den 15 m³ vody.

Na Zábrdce byl postaven stavitelem Dámcem z Doubravy u Mnichova Hradiště, proti proudu, nad čerpací stanicí, jez. Ve výšce jeho koruny byla osazena ocelová roura průměru 480 mm, kterou natékala voda Zábrdky na vantroky kovového vodního kola na střední vodu. Celkové náklady na vodovod byly 3725 zlatých. V osadě byla postavena, rovněž stavitelem Dámcem, válcovitá betonová kašna, u které vodovod končil. Odtud se voda ke spotřebě v domácnostech i hospodářství opět donášela či dovážela.

Kronikář obce zapsal o několik let později radostnou událost výstižně a stručně: „**První voda přišla nahoru 1. 11. 1890 navečer. Přivítala ji celá ves a hrála muzika. Ke stavbě vodovodu přiměl naše dědy tehdejší učitel František Disman.**“

V roce 1910 byla postavena 22 m nad jezem nová zděná čerpací stanice, rozměrů 3 x 3 m, zakončená pultovou železobetonovou střechou. Dvě horizontální pístová čerpadla dodávala pitnou vodou z pramene Nad Stádlím ocelovým výtlačným potrubím průměru 6/4" do původní betonové kašny. Obě čerpadla byla poháněna opět původním Gatterovým vodním kolem.

V roce 1922 byl u čp. 2 postaven zemní jednokomorový železobetonový vodojem o objemu 50 m³ a potom byl teprve proveden rozvod vody po obci a postupně přípojkami napojeny usedlosti a domky. Kašna byla zrušena a na jejím místě byl zřízen výtokový stojan.

Osada šetřila náklady a vodovodní rozvodné potrubí bylo položeno pouze do zámrzné hloubky 40-60 cm. V roce 1933 byla od poloviny prosince většina stavení bez vody a občané chodili pro vodu k výtokovému stojanu.

Situace se opakovala v roce 1934 a jak zapsal kronikář, „... znovu vytaženy z půd a kůlen putny a konve a na návsi u stojanu se tvořily dlouhé fronty žiznivých.“ A hned na podzim bylo vodovodní potrubí zakopáno hlouběji.

Ještě v roce 1936 čerpací stroje pohánělo Gatterovo vodní kolo, jak dosvědčuje protokol z revize jezu na Zábrdce. Ten byl v devastovaném stavu, ale „...zařízení ve vodárně a odpad od vodního kola se ponechávají v nynějším stavu, jelikož vyhovují a odpovídají schválenému stavu,“ píše se v protokolu.

Ale k nákladné opravě jezu, asi vzhledem k napjaté mezinárodní situaci, nedošlo, až po válce. V roce 1956 byla provedena výměna starého ocelového výtlačného potrubí za hrdlové litinové o průměru 60 mm v délce 310 m a výměna technologického potrubí ve vodojemu, ale vodní kolo pohánělo dále čerpací stroj.

Nedaleko strážištské čerpací stanice postavila v roce 1893, rovněž firma Josef Gatter, vodárnu s čerpacím strojem poháněným vodním kolem a celý strážištský vodovod. V 80. letech minulého století byly jak objekty obou čerpacích stanic, tak strojní zařízení, již v nevyhovujícím stavu. Proto byla v roce 1974 zřízena nová společná čerpací stanice pro osady Strážišť a Vicmanov. Zároveň k ní byla provedena i přípojka elektrické energie. **To byl konec dlouholeté služby obou Gatterových vodních kol.**

Stáří obou vodovodů svědčí také o dlouhé vodárenské tradici v regionu. Když historie obou vodovodů, a všech ostatních v péči Vodovodů a kanalizací Mladá Boleslav, a. s., byla popsána v jednom ze sedmi vydaných sborníků Stručná historie Mladoboleslavského vodárenství, vzpomněli si někteří vodáci, že v jednom starém objektu v údolí Zábrdky viděli zbytky vodního kola.

Netrvalo dlouho a parta nadšenců staré a silně poškozené kolo demontovala, dovezla do dílen na úpravnu vody a postupně celé kolo v letech 2008-2009 zrekonstruovala. Protože vodní kolo, poháněná levnou vodní silou potůčků a potoků, byla dlouhé věky nejen levným, ale i ekologickým pohonem vodárenských strojů, a nejen jich, rozhodla se společnost Vodovody a kanalizace Mladá Boleslav, a. s. rekonstruované strážištské vodní kolo osadit. Nejen pro radost kolemjdoucím, nebo jako vzpomínku na strojníka Josefa Gattera, učitele Dismana a osvětlené zastupitele malé osady Strážišť, ale na památku všech rounníků, sekerníků a vodáků, kteří prokazatelně, nejméně již od roku 1494, byli a jsou nositeli vodárenských tradic na Mladoboleslavsku.

Ty, které zajímá vodárenská tradice, zveme na návštěvu Expozice vodárenských tradic na Mladoboleslavsku, umístěné v budově úpravně vody. Seznámí se tam nejen s bohatou vodárenskou historií, ale se zajímavými dokumenty a exponáty.

Návštěvu je nutné dohodnout předem.

Kdo byl Josef Gatter?

Mnoho toho o něm nevíme, neznáme ani datum narození, ani úmrtí. Víme jen, že žil v Kuřivodech (Hühnerwasser).

Vyučený zámečnický se vypracoval až na majitele největší strojírenské firmy v tehdejší okrese Mimoň. Na prospektu firmy Josef Gatter z roku 1889, uveřejněném ve strojněckém časopise, se mj. uvádí, že se firma zabývá výrobou obráběcích a tvářecích strojů, stacionárních i mobilních parních strojů, dřevoobráběcích strojů a slévárenskou výrobou „...ve vysoké kvalitě oceněné medailemi na výstavách a veletrzích v Mnichově a Drážďanech (1884), Londýně (1886), Paříži a Chemnitz (1887) a Wittenbergu (1889).“

V době stavby vodovodu ve Strážišti to již byla firma ověřená mnoha úspěchy s řadou patentů, známá svou kvalitou. Z obchodního firemního tiskopisu, na kterém je psané vysvědčení o činnosti syna Willibalda na počátku 1. světové války, je zřejmé, že firma Josef Gatter navrhla a postavila ještě požární vodovod v textilní továrně v Haškově, dnes část Mn. Hradiště (1891), vodovod v Pavlovicích okr. Česká Lípa (1903) a vodovody v obcích s německými názvy Wolschen (1890) a Proschwitz (1894) v býv. okrese Mimoň a vodovod v obci Quis (1906) v býv. okrese Český Dub.

S manželkou Marií měli jednu dceru a sedm synů. Z nich ing. Willibald Gatter (1896-1973) byl již za první republiky propagátorem a úspěšným konstruktérem lidových automobilů Gatter, vyráběných v Zákupčech. Není bez zajímavosti jeho spolupráce s Ferdinandem Porschem, kterého inspiroval názvem Lidové auto -Volkswagen.

(Informace o firmě Josef Gatter a reprodukováné obrázky byly čerpany z článku Peera Gattera Volkswagenbau an Elbe und Teck, in: Schriftenreihe Stadtarchiv Kirchheim unter Teck, band 32, 2008, GO Druck Media Verlag, Kirchheim unter Teck, 2008. Autor je právníkem Josefa Gattera.)

